

Liedutvalget

Innspill til Liedutvalget fra Bibliotekarforbundet og Foreningen !Les om viktigheten av skolebibliotek

Bibliotekarforbundet ønsker å komme med innspill til to av punktene til Liedutvalgets mandat og knytte dette opp mot skolebibliotekenes rolle i videregående opplæring:

- om dagens modell i tilstrekkelig grad fremmer lærelyst og motivasjon
- hvordan man kan legge best mulig til rette for at voksne skal kunne oppnå studiekompetanse/fagbrev/yrkeskompetanse

I forarbeidet til Opplæringsloven beskrives skolebiblioteket som et *viktig pedagogisk verktøy*¹ og skolebibliotek som *eit bibliotek som er særskilt tilrettelagt for skolen, og at biblioteket også kan brukast som eit aktivt ledd i opplæringa på skolen*². Dette er med på å knytte skolebibliotek til skolens formål og verdigrunnlaget i skolen. *Overordnet del av læreplanverket* skal tydeliggjøre hva elevene skal lære og hvilke ferdigheter de skal tilegne seg. Et godt skolebibliotek er en ressurs for elever og lærere til å oppnå disse ferdighetene.

Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen³ og Transport- og kommunikasjonskomiteen⁴ sa i to ulike innstillinger høsten 2016 at skolebibliotek skal være en læringsarena på tvers av alle fag, at skolebibliotek utjevner digitale skiller og fremmer personlig vekst hos den enkelte elev. Dette er Stortingets syn på skolebibliotek og bør få innvirkning på ny skolepolitikk som utformes og planlegges av departementet.

Overordnet del av læreplanverket har lagt vekt på kritisk tenkning, dybdelæring, demokrati og medvirkning, grunnleggende ferdigheter, livslang læring og et inkluderende læringsmiljø. Dette er alle områder hvor skolebibliotek kan være en sterk bidragsyter. Skolebiblioteket og skolebibliotekaren har informasjonskompetanse når det gjelder kildekritikk, innhenting av tilleggsinformasjon og sekundærlitteratur for pensumbøkene. Ludvigsen-utvalgets rapport *Fremtidens skole*⁵ understreker at kildekritisk vurderingsevne og digital dannelse er temaer som må bli mer sentrale i skolen i årene framover. Falske nyheter på internett sprer om seg og skolebibliotek og skolebibliotekarene kan brukes aktivt i skolens arbeid med digital kompetanse og til å utdanne engasjerte, kritisk tenkende mennesker med sunt nettvett.

¹ NOU 1995:18

² Ot.prp. nr 46. 1997-98

³ Innst. 19 S-2016-2017

⁴ Innst. 84 S-2016-2017

⁵ Fremtidens skole

<https://www.regjeringen.no/contentassets/da148fec8c4a4ab88daa8b677a700292/no/pdfs/nou201520150008000dddpdfs.pdf>

Et godt skolebibliotek er i seg selv demokratisk og gir lik tilgang til kunnskap

Å lære å bruke et bibliotek er med på å gi elevene en kompetanse til å finne kunnskap og gjenfinne litteratur, noe som de vil ha bruk for resten av livet. I tillegg er skolebiblioteket et fristed på skolen, der elevene kan bli mottatt som de er, uten hverken forventnings- eller prestasjonspress.

Skolebiblioteket er et sted som legger til rette for et læringsmiljø tilpasset hver enkelt elev gjennom å formidle litteratur tilpasset elevenes evner og deres måte å lære på. Skolebibliotek er også en arena som utvikler leseferdigheter og leselyst hos elever. Skolebibliotek skaper lesere og lesing er nøkkel til kunnskap. Ungdom som leser for fornøynsens skyld skårer høyt på PISA-målinger. Et oppdatert, bemannet og *åpent* skolebibliotek er avgjørende for en elevs faglige, språklige og sosiale utvikling.

Den raske kunnskapsutviklingen, digitaliseringen og mangfoldet blant elevene fordrer bruk av allsidig litteratur og allsidig leseopplæring i ulike fag og emneundervisning. Derfor bør skolebiblioteket som læringsarena og partnerskap mellom lærere og skolebibliotekarere innlemmes i læreplanen som et overordnet prinsipp for all opplæring. Dette er nødvendige forutsetninger for dybdelæring og læring av god kvalitet som er på høyde med samfunnsutviklingen i vår tid. Prosjektet *Et lag rundt eleven* skaffet et kunnskapsgrunnlag for hvordan flerfaglig kompetanse i skolen kan benyttes på best mulig måte. I tillegg ble det utviklet testbare modeller for hvordan et slikt tverrfaglig samarbeid kan se ut. AFI-rapport 6/2015 ⁶*Hva lærerne ikke kan!* sier at det er et uutnyttet potensial knyttet til samarbeid mellom bibliotekarene og lærerne.

Forskning⁷ viser at barn og unge med rik tilgang på aktuell og interessevekkende litteratur, vekker elevenes leseengasjement. Nærhet til bøker og stor valgfrihet vekker leselysten til elevene.

I Norge har skolebibliotekene dessverre en svak posisjon, og en av grunnene er at skolebibliotek ikke er en del av norsk skolepolitikk og skolemyndighetene ikke har kvalitetskrav til skolebibliotek.

Skolebibliotekets rolle i skolemiljø, lærelyst og danning

Skolebibliotekarenes viktigste oppgaver er å fremme elevenes læring, leselyst og digitale ferdigheter – i form av kildekunnskap og kildekritikk. Skolebibliotekaren understøtter den pedagogiske virksomheten i skolen, og gir også elevene tilgang til kunnskap og kulturopplevelser, i tillegg til å være en møteplass. På denne måten bidrar skolebibliotekene til både ferdighetsutvikling, sosial utjevning og personlig vekst.

I Opplæringslova Kapittel 9 A: Elevane sitt skolemiljø står det følgende: Alle elevar har rett til eit trygt og godt skolemiljø som fremjar helse, trivsel og læring.

Svake leseferdigheter har alvorlige konsekvenser både for samfunnet og for enkeltmennesket – også på andre områder enn det opplagte lese- og skrivefeltet. Per Thomas Andersen, professor i nordisk litteratur ved Universitetet i Oslo, har uttalt at det er gjennom litteraturen vi mennesker utvikler vår empatiske ferdighet. Ved å lese om andre menneskers liv, problemer og utfordringer bli vi også bedre kjent med oss selv og andre. Gjennom litteraturen utvikler vi den grunnleggende ferdigheten empati. Det er derfor helt avgjørende at alle mennesker får tilgang på gode leseopplevelser, slik at de også får muligheten til å bli hele, empatiske mennesker.

⁶ *Hva lærerne ikke kan!* https://www.udir.no/globalassets/filer/tall-og-forskning/forskningsrapporter/sluttrapport_hva-larerne-ikke-kan_med-sammendrag.pdf

⁷ Hjellup (red.) 2018: *Skolebiblioteket*, Cappelen Damm Akademisk

Gjennom å utvikle en kultur for lesing ved skolen, bidrar skolen samtidig til å oppfylle skolens demokratiske samfunnsmandat. En lesende befolkning er en opplyst befolkning, en viktig forutsetning for demokratisk deltakelse i samfunnet⁸, ifølge forsker Joron Pihl.

Barns erfaringer med litteratur og høytlesing før de begynner på skolen varierer med den sosiale bakgrunnen de kommer fra. Barn som blir lest høyt for har et større ordforråd enn barn som ikke har blitt lest for. Dette er et forsprang som er vanskelig å ta igjen. Og den sosiale ulikheten reproduseres. Undersøkelser viser at skolen kan utjevne sosiale forskjeller ved å gi elever tid og mulighet til å lese selvvalgt bok i skoletiden og fritiden, skriver Pihl (ibid).

Svensk forskning⁹ konstaterer at elevene løfter frem skolebiblioteket som en plass for lesing – skolerelatert lesing så vel som fritidslesing. Skolebiblioteket som sosialt system har færre regler og sanksjoner enn andre skolerom, og skolebibliotekene i forskningen løfter frem at de arbeider aktivt med å skape gode relasjoner til elevene, med et inkluderende skolemiljø som skiller seg fra klasserommet, og de bidrar til å styrke elevenes interesse for kultur og lesing. Skolebiblioteket er et nøytralt og maktfritt rom.

Skolebibliotek åpner for vekselbruk mellom elevenes undervisnings- og fritidsrelaterte aktiviteter. Skolebiblioteket fungerer som en uformell læringsarena. Her er elevene fristilt fra evaluering og kontroll. Dette er faktorer elever setter høyt og som bidrar til trivsel.

Skolebiblioteket omtales som det porøse rommet¹⁰. Det er et sted både å lære og å være. Skolebibliotekaren har en annerledes rolle enn læreren, den er mer nøytral, har andre regler og sanksjonsmiddel enn læreren. I skolebiblioteket er det ingen prestasjonskrav, her kan eleven glede seg over bøker og lesing uten å måtte prestere.

Skolebibliotekene har sosiale funksjoner. Her er skolebibliotekaren tilgjengelig, nær elevene i og utenom undervisning, de er en del av skolens arbeid med skolemiljøet, og kan gi elevene trygghet og sosialt fellesskap gjennom skoledagen. Trivsel og et godt læringsmiljø er avgjørende faktorer for at ungdom skal fullføre opplæringa.

Det er mange som jobber med å forhindre frafall i videregående opplæring og hjelpe de som av ulike grunner ikke har fullført opplæringen. Et eksempel er Kongsberg kommunes folkebibliotek som har fått kommunale midler til innkjøp av pensum for innbyggere som ønsker å ta opp fag for å fullføre videregående. Dette er personer som ikke har rett på pensumlitteratur fra sin gamle skole. Et tiltak slik som på Kongsberg koster lite i kroner, men har potensielt stor verdi for de som tar imot tilbudet.

Med vennlig hilsen

Jannicke Røgler
Forbundsleder
Bibliotekarforbundet

Silje Tretvoll
Daglig leder
Foreningen !Les

⁸ Hjellup (red.) 2018: *Skolebiblioteket*, Cappelen Damm Akademisk

⁹ Gärden 2017: *Skolebibliotekets roll för elevers lärande*, Kungliga Bibliotek

¹⁰ Ørjasæter, Skaret (red.) 2019: *Litteraturformidlingens arenaer og praksiser*, Cappelen Damm